

ЕВРОПЕЙСКА
КОМИСИЯ

Брюксел, 3.2.2014 г.
COM(2014) 38 final

ANNEX 14

ПРИЛОЖЕНИЕ

ЛАТВИЯ

към

Доклад на ЕС за борбата с корупцията

ЛАТВИЯ

1. ВЪВЕДЕНИЕ — ОСНОВНИ ХАРАКТЕРИСТИКИ И КОНТЕКСТ

Правна и институционална рамка в областта на борбата с корупцията

Стратегически подход. Общата рамка на политиката за борба с корупцията е описана в документа „Насоки за превенция и борба с корупцията за периода 2009–2013 г.“¹ Действията във връзка с тази политика са обяснени по-подробно в документа „Програма за превенция и борба с корупцията за периода 2009–2013 г.“, който съдържа 70 задачи, възложени за изпълнение на различни институции. Правителството е приело и двата горепосочени документа. Програмата е ориентирана към постигането на резултати и посочва конкретни срокове, показатели и отговорности. Тя не съдържа подробности относно бюджетните разчети. Бюрото за превенция и борба с корупцията (оттук нататък се използва латвийският акроним „KNAB“ – бел. прев.) е координиращият орган за изпълнение на програмата. KNAB е набелязало конкретни рискове от корупция в областта на обществените поръчки, комуналните услуги, местното самоуправление и държавните дружества². През февруари 2013 г. правителството одобри рамков план за човешките ресурси в централната администрация, предвиждащ по-широко използване на открити конкурси и единна система на дисциплинарна отговорност. До 2015 г. се планира въвеждането на единен кодекс за етично поведение³.

Правна рамка. Според Групата държави срещу корупцията (GRECO) към Съвета на Европа често изменяните разпоредби относно подкупите в латвийското наказателно право осигуряват сравнително стабилна основа за криминализирането на престъпленията, свързани с корупция⁴. Латвия е изпълнила частично отправената към нея препоръка от GRECO да изясни наказателноправната си уредба относно предлагането и искането на наследваща се облага, както и непоисканото ѝ получаване. Препоръките на GRECO за инкриминиране на активното подкупване на служители на държавни и местни органи на властта, както и на непряката активна търговия с влияние, също остават частично изпълнени⁵. В отговор на тези и други препоръки Латвия измени своя Наказателен кодекс през декември 2012 г. и март 2013 г. През август 2013 г. правителството предложи изменения на Закона за държавната администрация с цел да се централизира подборът на ръководители на административните учреждения: Държавната канцелария ще изготвя процедурата и критериите за подбор, ще обявява конкурси и ще оценява компетентността на кандидатите.⁶ Предложените правила имат за цел да ограничат политическото влияние и ролята на личните контакти в този вид назначения.

Институционална рамка. През 2008 г. Латвия наложи бюджетни съкращения на институциите, участващи в борбата с корупцията и превенцията ѝ. Бюрото за превенция и борба с корупцията (KNAB) продължава да играе централна роля. Неотдавнашната вътрешна криза не му попречи да осъществи разследвания по случаи, свързани с високите етажи на властта. Проектостратегията на KNAB за периода 2013–2015 г. е съсредоточена върху

1 Guidelines for the Prevention and Combating of Corruption 2009-2013 (Informative Part) („Насоки за превенция и борба с корупцията за периода 2009–2013 г.“ – Информативна част):

http://www.knab.lv/uploads/eng/guidelines_for_corruptionprevention_combating_2009_2013.pdf

2 KNAB 2011 г. *Publiskais pārskaits*. Rīga: стр. 5. http://www.knab.lv/uploads/free/parskati/knab_publicais_parskats_2011.pdf

3 Valsts pārvaldes cilvēkresursu attīstības koncepcija (informatīvā daļa). Приет на 5 февруари. Може да бъде прочетен на: <http://www.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40265608>

4 http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoEval3%282008%291_Latvia_One_EN.pdf

5 http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoRC3%282012%2913_Second%20Latvia_EN.pdf

6 Grozījumi Valsts civildienesta likumā, VSS-358, TA-1775. Съветът на министрите даде своето одобрение на 06.08.2013 г. Likumprojekta „Grozījumi Valsts civildienesta likumā” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija).

<http://www.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?dateFrom=2012-10-07&dateTo=2013-10-07&text=civildienesta&org=0&area=0&type=0>

институциите, които отговарят за значителни активи и ресурси и работят в областта на здравеопазването, съдебната система, правоприлагането и финансирането на политическите партии⁷. KNAB работи в сътрудничество с Финансовата полиция, Държавната гранична охрана и други институции. Бюрото за вътрешна сигурност (ISB) към Държавната полиция разследва престъпления, извършени от полицейски служители, и разглежда жалби на граждани, включително такива, свързани с корупция. Предвижда се Бюрото да се обособи като отделен орган под надзора на Министерството на вътрешните работи⁸. Държавната сметна палата (SAO), която контролира използването на ресурсите на органите на централната и местната власт, има висока степен на независимост както по закон, така и на практика. През 2011 г. SAO откри сериозни недостатъци в годишните доклади на седем държавни институции. Между 2006 г. и 2012 г. въз основа на нейните констатации бяха образувани 23 административни дела, 15 дела бяха отхвърлени поради давност и бяха образувани 56 наказателни дела, едно от които доведе до издаване на осъдителна присъда и глоба⁹. Макар и решенията по наказателноправни въпроси като цяло да се постановяват по-бързо, отколкото по въпроси, свързани с гражданското или административното право, закъсненията при някои сложни наказателноправни дела се възприемат като пречки за ефективната борба с корупцията, като се има предвид малкият брой дела за корупция по високите етажи на властта, при които се е стигнало до издаването на окончателна присъда¹⁰. Обикновено присъдите за престъпления, свързани с корупция, се издават на длъжностни лица на по-ниско до средно равнище и касаят злоупотреби с малки суми¹¹.

Проучвания на общественото мнение

Проучване на обществените нагласи. Съгласно специалното проучване на Евробарометър от 2013 г., 83 % от респондентите смятат, че корупцията в Латвия е широко разпространено явление (средна стойност за ЕС: 76 %), а 67 % заявяват, че е приемливо да се даде подарък, за да се получи нещо от публичната администрация (най-висок процент в ЕС). Около 20 % споделят, че корупцията засяга тяхното ежедневие (средна стойност за ЕС: 26 %). 81 % са съгласни, че нерядко най-лесният начин човек да получи достъп до обществени услуги е чрез даването на подкуп и използването на връзки (средна стойност за ЕС: 73 %)¹².

Изложеност на корупция. Около 6 % от респондентите на специалното проучване на Евробарометър в Латвия за 2013 г. посочват, че през последните 12 месеца им е бил поискан подкуп или се е очаквало да дадат такъв (средна стойност за ЕС: 4 %), а 25 % заявяват, че лично познават някого, който приема или е приел подкупи (средна стойност за ЕС: 12 %).

Проучвания сред представителите на бизнес средите. В проучването на Евробарометър от 2013 г., насочено към бизнес средите, 20 % от дружествата считат, че корупцията поставя проблеми пред стопанската дейност в Латвия (средна стойност за ЕС: 43 %) и 37 % са на мнение, че корупцията им е попречила да спечелят публичен търг през последните три години (средна стойност за ЕС: 32 %). Около 79 % считат,

7 KNAB (2012 г.) *KNAB izstrādājis darbības stratēģijas projektu turpmākajiem trim gadiem* <http://www.knab.lv/lv/KNAB/press/article.php?id=391584>.

8 Ministru Kabinets (2013 г.) *Koncepcija par Valsts policijas Iekšējās drošības biroja pārveidošanas par iekšlietu ministra pārraudzībā esošu institūciju risinājumiem (informatīvā daļa)*. Одобрение е дадено на 30.07.2013 г. <http://www.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40273130&mode=mk&date=2013-07-30>.

9 Годишен доклад на SAO за 2012 г., стр. 16–17. http://www.lrvk.gov.lv/upload/VK_Publiskaisgadaparskats_23Jan2013.pdf.

10 Вж. раздела за „Отчетност и почтено поведение на лицата, заемащи изборна длъжност“.

11 „Статистика за делата, свързани с престъпления, извършени в публичните служби в Латвия за периода 2004-2011 г.“ (Trial Statistics for Offences Committed in Public Service in Latvia 2004 - 2011) Център за публична политика PROVIDUS. <http://corruption-c.wikidot.com/statistics-on-trials-of-corruption-cases>.

12 Специално проучване на Евробарометър № 397 от 2013 г.

че корупцията е широко разпространена (средна стойност за ЕС: 75 %) ¹³.

Контекст

Частен сектор. Латвия е транспонирила частично разпоредбите на Рамково решение 2003/568/ПВР относно отговорността на юридическите лица. Докато изготвяше доклада за транспонирането през 2011 г., Комисията установи, че Латвия не е включила елемента на обещаване на подкуп в определението за активна корупция, както и че е ограничила обхвата на престъплението до случаите, в които предложението или обещанието е било прието. Във втория доклад за изпълнението беше установено, че в латвийското законодателство за пасивна корупция няма разпоредби относно приемането на предложение ¹⁴. Наскоро внесени изменения способстваха за уреждането на някои от тези въпроси. През 2012 г. сивата икономика съставляваше 26,1 % от БВП ¹⁵. През 2013 г. Латвия беше поставена на 52-ро място сред общо 148 държави по отношение на Индекса за глобалната конкурентоспособност ¹⁶.

Конфликти на интереси и деклариране на активи. В срок от две години след напускането на публично учреждение, длъжностните лица нямат правото да получават доходи от предприятие, ако са вземали решения за възлагане на обществени поръчки или за предоставяне на средства, или са упражнявали надзор върху същото предприятие, докато са заемали публичната си длъжност ¹⁷. Докато заемат длъжността си и в продължение на две години след освобождаването ѝ депутати, министри и други висши длъжностни лица нямат правото да притежават дялове в предприятия, които участват в обществени поръчки или получават публични средства, с изключение на случаите, в които средствата се предоставят след провеждането на открит конкурс. Подобни правила се прилагат за висши длъжностни лица, работещи в държавните учреждения или в органите на местната власт ¹⁸. GRECO отбелязва, че макар и всеобхватен, режимът относно конфликтите на интереси за лицата, заемащи публична длъжност, е сложен и негъвкав ¹⁹. При законоустановените несъвместимости и другите ограничения, наложени на публичните служители, се дава приоритет на формалистичното спазване на изискванията, наместо да се преценява спецификата на отделните случаи. Адаптирането на мерките, свързани с конфликтите на интереси, така че те да бъдат съобразени със специфичните потребности на различните професии, ще насърчи длъжностните лица да разберат и „интернализират“ правилата, отнасящи се за тях, и да възприемат един по-проактивен подход ²⁰. През декември 2011 г. Парламентът прие Закона за декларирането на имущественото състояние и недеклаираните доходи на физическите лица. Той задължи гражданите (а не само лицата, заемащи публична длъжност) с активи над определени прагове, да представят еднократна декларация за имущественото си състояние през 2012 г. ²¹. Целта беше да се улеснят одитите, като се ограничи способността на заподозрените да предоставят основания за

13 Експресно проучване на Евробарометър, брой № 374 от 2013 г.

14 COM(2011) 309 final, Втори доклад от 6 юни 2011 г. относно прилагането на Рамково решение 2003/568/ПВР: http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/organized-crime-and-human-trafficking/corruption/docs/report_corruption_private_sector_en.pdf.

15 http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/themes/07_shadow_economy.pdf.

16 http://www3.weforum.org/docs/GCR2013-14/GCR_Rankings_2013-14.pdf.

17 Закон за предотвратяване на конфликт на интереси в дейностите на лицата, заемащи публична длъжност. Раздел 10, параграф 7.

18 Закон за предотвратяване на конфликт на интереси в дейностите на лицата, заемащи публична длъжност. Раздел 10.

19 [http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round4/GrecoEval4\(2012\)3_Latvia_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round4/GrecoEval4(2012)3_Latvia_EN.pdf).

20 вж. Informatīvais ziņojums „Korupcijas novēršanas un apkarošanas programmas 2009. — 2013.gadam īstenošana“ (Информационен доклад относно изпълнението на Плана за действие за превенция и борба с корупцията за периода 2009–2013 г.). http://www.knab.lv/uploads/free/valsts_programma/zino-knap_2010.pdf.

21 Fizisko personu mantiskā stāvokļa un nedeklarēto ienākumu deklarēšanas likums (Закон за декларирането на имущественото състояние и недеклаираните доходи на физическите лица). Достъпен на: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=241275>.

своето богатство, цитирайки стари и неподлежащи на проверка източници. Въпреки това неподаването на декларация или предоставянето на неверни данни подлежи на сравнително незначителна административна санкция²².

Финансиране на политическите партии. Финансирането на политическите партии и предизборните кампании е относително прозрачно. Следвайки препоръките на GRECO, Латвия затегна разпоредбите си относно отговорността на физическите лица за нарушения в областта на политическото финансиране и удължи срока на давност за административните нарушения²³. Латвия поставя ограничение върху индивидуалните дарения на партиите (само физически лица имат правото да извършват дарения), както и върху сумата, която дадена партия има правото да изразходва по време на кампания. Законът също така предвижда пълно и бързо деклариране на всички дарения и на партийните разходи²⁴. Независимо от това съществува риск партиите да използват нерегистрирани средства, за да заплащат за скрита реклама²⁵. Все още съществуват възможности за неофициално заплащане за благоприятно отразяване (скрита реклама) в някои медии²⁶. Големи дарения за политически партии, направени от хора със скромни доходи, породиха съмнения за посредничество, което се счита за престъпление, ако се извършва в големи мащаби²⁷. През ноември 2012 г. Парламентът прие новия Закон за предизборните кампании и измени Закона за финансирането на политическите организации (партии), като намали тавана за разходите за кампании наполовина²⁸. На пръв поглед новото законодателство изглежда решително насочено към ограничаване на риска от политическа корупция, но практическото му прилагане ще изисква засилване на контрола. През юни 2013 г. KNAV използва за пръв път своята власт, за да преустанови изплащането на държавно финансиране на една политическа партия. Партията не беше декларирала сделки в размер на 54 137 евро в декларацията си за приходи и разходи от изборите през 2011 г.²⁹. Според партията разходите са били направени от кандидати, които са я напуснали.

Подаване на сигнали за нередности. Законът за трудовите правоотношения забранява ответни мерки срещу служителите, които са упражнили своите законни права или са уведомили органите при подозрения за нарушение, извършено на работното място³⁰. В този закон не са предвидени изисквания за поверителност. Законът за предотвратяването на конфликт на интереси гарантира поверителността на лицата, заемащи публична длъжност, или на служителите, подали сигнал за конфликт на интереси относно друго лице, заемащо

22 Глоба до 360 евро. Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss (Кодекс на Латвия за административните нарушения), раздел 165. http://www.likumi.lv/doc.php?id=89648#saist_4.

23 Въпреки това препоръката на GRECO относно независимостта на KNAV остава само частично изпълнена, както се посочва в следващия раздел. GRECO: Трети кръг на оценка — Доклад за изпълнение на препоръките от страна на Латвия, октомври 2010 г., стр. 11. [http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoRC3\(2010\)6_Latvia_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoRC3(2010)6_Latvia_EN.pdf).

24 Закон за финансирането на политически организации (партии).

25 KAŽOKA, I. (2011) *Kas buru jāuzlabo Latvijas partiju finanšu un priekšvēlēšanu aģitācijas regulējumā?* Sabiedriskās politikas centrs PROVIDUS, стр. 9. http://www.providus.lv/upload_file/Jaunumi/2010/ZiniojumsPartijuFinanses2011gatavs2.pdf

26 PROVIDUS. http://www.providus.lv/upload_file/Jaunumi/2010/ZiniojumsPartijuFinanses2011gatavs2.pdf.

27 Krimināllikums. Приет на 17.06.1998 г., последно изменен на 13.12.2012 г. Раздел 288.3. <http://www.likumi.lv/doc.php?id=88966>.

28 Likumprojekts trešajam lasījumam *Likumprojekts 'Priekšvēlēšanu aģitācijas likums'* (Nr.273/Lp11) <http://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs11.nsf/0/B9056E70F4F3DE64C2257ABE00528881?OpenDocument> Likumprojekts trešajam lasījumam *Likumprojekts 'Grozījumi Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likumā'* (Nr. 222/Lp11). <http://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs11.nsf/0/D8683EBE18A74B15C2257ABE00523BC6?OpenDocument>.

29 KNAV (2013 г.) *KNAV pieņēmis lēmumu par valsts budžeta finansējuma izmaksas pārtraukšanu Reformu partijai*. <http://www.knav.lv/lv/knav/press/article.php?id=413202>.

30 Darba likums (Закон за трудовите правоотношения). На разположение на: <http://www.hkumi.lv/doc.php?id=26019>. Раздел 9, параграф 1.

публична длъжност³¹. Въпреки това тази защита не важи за лицата, които подават сигнали за подкуп или за злоупотреба със служебно положение. Законът за подаването на сигнали забранява декларирането на информация относно съдържанието на подадения сигнал и неговия източник, ако лицето, подало сигнала, отправи подобно искане³². Като цяло, тези разпоредби представляват стъпка в правилната посока, но не формират всеобхватна система за защита на лицата, подаващи сигнали за нередности. 92 % от респондентите на Евробарометър заявяват, че не са подали сигнал за корупция, на която са били жертва или свидетел (средна стойност за ЕС: 74 %).

Прозрачност при лобиране. Латвия няма изрични разпоредби относно лобирането, въпреки че анотациите, придружаващи проект на законодателен акт, предоставят информация относно проведените консултации³³. GRECO отправи препоръка към Латвия да положи повече усилия, за да подобри достъпа до информация в рамките на законодателния процес, по-специално по отношение на лобирането³⁴. Проектозакон на тази тема се обсъжда от 2012 г.³⁵ Министерството за опазването на околната среда и регионалното развитие, както и няколко други държавни учреждения, публикуват в интернет базисна информация за контактите си с лобистите, в съответствие със своите вътрешни етични кодекси³⁶.

2. КЛЮЧОВИ РАЗГЛЕЖДАНИ ВЪПРОСИ

Независимост и ефективност на институциите за борба с корупцията

Бюрото за превенция и борба с корупцията (KNAB) функционира от 2003 г. и се ползва с положителна репутация. KNAB съчетава задачи, свързани с предотвратяването, разследването и образованието, включително контрола върху финансирането на политическите партии. KNAB действа и като орган за досъдебно разследване с традиционни полицейски правомощия и достъп до бази данни, съдържащи банкова и данъчна информация.

Положителна практика: онлайн база данни за справки относно политически дарения

Онлайн базата данни на KNAB, позволяваща да се правят справки за политически дарения, съдържа актуална и пълна документация на даренията на политическите партии, които те са длъжни да декларират в рамките на 15 дни, включително да посочат датата, стойността, източника и получателя. Сходни бази данни включват членските такси и задължително подаваните финансови декларации и годишни доклади³⁷. Достъпността на тази информация допринася за предотвратяването и разкриването на корупция.

След спорното уволнение на директора на KNAB през 2008 г., Бюрото претърпя период на

31 Закон за предотвратяване на конфликт на интереси в дейностите на лицата, заемащи публична длъжност. Раздел 20, параграф 7.

32 Iesniegumu likums (Закон за подаване на сигнали). <http://www.likumi.lv/doc.php?id=164501>.

33 MK noteikumi Nr.300 'Ministru kabineta kārtības rullis' (Правилник за дейността на Кабинета на министрите). член 3. <http://www.likumi.lv/doc.php?id=190612> MK instrukcija Nr.19 'Tiesību akta projekta sākotnējās ietekmes izvērtēšanas kārtība' („Процедура за начална оценка на въздействието на проект на законодателен акт“). <http://www.likumi.lv/doc.php?id=203061>. Saeimas kārtības rullis (Правилник за дейността на Saeima – литовският парламент). Раздел 85, параграф 5, точка 6. <http://www.likumi.lv/doc.php?id=57517>.

34 [http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round4/GrecoEval4\(2012\)3_Latvia_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round4/GrecoEval4(2012)3_Latvia_EN.pdf).

35 Ministru kabineta rīkojums Nr. 113 'Grozījumi Ministru kabineta 2011. gada 12. decembra rīkojumā Nr. 647 'Par koncepciju 'Publiskās pieejamības nodrošināšana informācijai par lobētājiem'. <http://www.likumi.lv/doc.php?id=255743>.

36 Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. Par lobētāju sniedzamie dati.

http://www.varam.gov.lv/lat/lidzd/informacija_par_lobjiem/.

37 <http://www.knab.lv/lv/finances/db/>.

нестабилност и конфликт между служителите и следващия директор, назначен през 2009 г. На фона на съкращенията на бюджета и заплатите, почти 20 % от 142-та служители на KNAB напуснаха до края на 2010 г. Независимо от това KNAB продължи да полага усилия за борба с корупцията и през 2010 г. бяха задържани ръководителите на държавна електрическа компания и кметът на морски курорт. Няколко разследвания на KNAB бяха насочени към бившия шеф на Съвета за разузнаване и разследване в областта на митниците; във връзка с едно от тях беше издадена присъда³⁸.

След назначаването на нов директор през ноември 2011 г. KNAB консолидира обществената си позиция. Въпреки това, периодичните вътрешни конфликти и свързаната с тях обществена полемика повдигат въпроси относно дългосрочната устойчивост на независимостта на KNAB. Нито един директор на KNAB не е изпълнил пълния си мандат на тази длъжност. През август 2013 г. директорът на KNAB уволни Комисията по етика към KNAB, след като нейните членове адресираха писмо до министър-председателя, в което обвиниха директора и неговия заместник в нарушения, довели до конфликт на интереси. Директорът на KNAB също така образува дисциплинарно производство срещу своя заместничка след като тя, като изпълняваща длъжността директор в негово отсъствие, анулира част от неговите решения. Тя беше уволнена през декември 2013 г. и върната на длъжността си през януари 2014 г. В отговор на вътрешното напрежение в KNAB, министър-председателят създаде работна група, ръководена от главния прокурор, която да направи оценка на ефективността на правните норми, уреждащи дейността на KNAB, и да изготви препоръки за подобряване на цялостната му ефективност.

В третия кръг на оценка от страна на GRECO бяха открити няколко институционални проблема, свързани с независимостта на KNAB: 1) KNAB е под прекия надзор на министър-председателя; 2) директорът се назначава и освобождава от Парламента по препоръка на правителството; 3) бюджетът се предлага и приема от Парламента, чиито членове KNAB може потенциално да разследва. За да бъдат отстранени тези недостатъци GRECO препоръча мерки за укрепване на независимостта на KNAB, включително по отношение на външния надзор на дейността му, процедурата за назначаване и освобождаване от длъжност на неговия директор и решенията относно бюджета му³⁹. Впоследствие Латвия създаде комисия, състояща се от висши магистрати и правителствени длъжностни лица, която да направи оценка на кандидатите за директор на KNAB в открит конкурс, според предварително изготвени критерии. Ръководителят на комисията може да покани допълнителни експерти, включително от неправителствени организации. Тези мерки постигнаха известен напредък за намаляване на риска от политическа намеса при назначаването на директор на KNAB.

Въпреки това, както беше отбелязано в четвъртия кръг на оценка на GRECO, законодателни мерки, включително по отношение на бюджетните аспекти, не са приети, а и Кабинетът на министрите тепърва ще взема решение по предложенията за реформиране на ролята на правителството в надзора над KNAB.⁴⁰

Независимостта и ефективността на съдебната система изискват допълнително внимание. Венецианската комисия (консултативният орган на Съвета на Европа по конституционни въпроси) предупреди, че поради обхвата на правомощията на Парламента над съдиите, „с течение на времето нараства вероятността съдебните назначения да станат обект на партийна политика, което не би било така в противен случай“⁴¹. Докато цялостният риск от

38 Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 2011. gada 21. oktobra spriedums.

39 [http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoRC3\(2012\)13_Second%20Latvia_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoRC3(2012)13_Second%20Latvia_EN.pdf).

40 [http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoRC3\(2012\)13_Second%20Latvia_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoRC3(2012)13_Second%20Latvia_EN.pdf).

41 Становище относно проекта на Закон за съдебната власт и съответните конституционни изменения на Латвия, CDL

оказване на пряко политическо влияние върху съдебните решения е сравнително малък, бяха изразени опасения относно потенциално вмешателство в назначаването на кадри. През октомври 2009 г. и декември 2010 г., без да има очевидно основание, Парламентът отказа да потвърди назначаването на двама отделни кандидати за Върховния съд. В предходен момент единият от тях беше издал заповед за арест на влиятелен политик. Другият кандидат беше известен експерт по наказателно право от неправителствен мозъчен тръст. И двамата отговаряха на формалните изисквания и бяха преминали предходните етапи на процедурата.

В контекста на европейския семестър за 2013 г. за координация на икономическата политика, Съветът препоръча на Латвия да довърши започнатите реформи за подобряване на ефикасността и качеството на съдебната система, както и да намали натрупаните за разглеждане дела и съкрати продължителността на производствата⁴². GRECO установи потенциални слабости, които могат да повлияят на способността на съдебната власт да предотвратява и санкционира корупцията, в следните области: определянето на бюджета и контрола върху него, финансирането и ресурсите на съдилищата (включително равнищата на заплащане на съдебните служители и обезпечаването на достатъчен брой съдии); политическото влияние при назначаването на съдии; съдебният контрол върху професионалното израстване; ефективните дисциплинарни процедури за съдиите; имунитетът на съдиите по отношение на административните нарушения; вътрешната традиция на самоуправление; и етичните норми и контрола⁴³. Латвия пренасочи правомощията над трансферите на съдии от Парламента към Съдебния съвет. Въпреки това, както посочва GRECO, с цел да се гарантира независимостта на съдебната власт, отговорността за назначаването и професионалното израстване на съдиите (включително повторното назначаване и повишението), трябва да се носи от съдебната система⁴⁴.

Според GRECO, без допълнителни гаранции за справедлив процес при уволнението на съдии, ясни критерии за атестация и осигуряване на адекватни ресурси за Съвета, който следи за пригодността и квалификацията на съдиите⁴⁵, и за органите, отговорни за атестацията им, съществуват потенциални рискове за независимостта на съдебната система, особено що се отнася до сигурността по отношение на мандата на съдиите. Същевременно с оглед да се насърчи отчетността, GRECO препоръча да бъде премахнат административният имунитет на съдиите и прокурорите и да бъдат въведени мерки, за да се гарантира приключването на дисциплинарните дела преди изтичането на срока на давност. През 2013 г. влезе в сила нова система за атестация на съдиите. Съдиите могат да бъдат временно отстранявани от служба, ако срещу тях е предприето дисциплинарно дело, и трябва да бъдат временно отстранени от служба, в случай че срещу тях е започнало наказателно дело. През юли 2013 г. министърът на правосъдието отказа да одобри кандидатурата на председателя на районен съд за втори мандат, отменяйки решението на комитета, издаващ оценка на кандидата.

С цел подобряване на прозрачността беше въведено задължението съдебните решения да се

AD (2002) 26.

42 Препоръка 2013/C 217/12 на Съвета от 9 юли 2013 г.

43 [http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round4/GrecoEval4\(2012\)3_Latvia_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round4/GrecoEval4(2012)3_Latvia_EN.pdf).

44 http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round4/GrecoEval4%282012%293_Latvia_EN.pdf.

45 Съветът за пригодност и квалификация на съдиите упражнява надзор върху процеса на придобиване на квалификация на новите съдии и оценява тяхната пригодност и професионална подготовка. Той също така упражнява надзор върху процеса на предоставяне на квалификационни нива, които са обвързани със заплащането на съдиите. Комитетът се състои от девет членове, избрани от Конференцията на съдиите за четиригодишен мандат: трима съдии от Върховния съд и регионалните съдилища, двама съдии от районни съдилища и един съдия от Департамента на поземления регистър. Становищата на Съвета за пригодност и квалификация на съдиите могат да бъдат обжалвани пред дисциплинарният съд, член 93, Закон за съдебната власт.

публикуват в интернет⁴⁶. Други положителни стъпки за обезпечаването на независимостта и почтеността на съдебната система включват създаването на Съдебния съвет, Съвета за пригодност и квалификация на съдиите, Съдебния дисциплинарен съвет и Дисциплинарния съд за съдии, в допълнение към съществуващата Комисия по съдебна етика, като начин да се улеснява колективното решаване на проблеми и да се насърчава инициативността на магистратите. Според GRECO, тези органи не разполагат с персонал на пълен работен ден и техните членове трудно комбинират обичайната си ежедневна работа със специфичните задачи, които им се поставят в рамките на съдебните органи⁴⁷. През юни 2013 г. Парламентът измени Закона за съдебната власт в усилията си да се справи със забавянията на съдебните дела⁴⁸.

Обществени поръчки

Обществените поръчки за строителни работи, стоки и услуги съставляваха около 20 % от БВП на Латвия през 2011 г. През 2011 г. публикуваните в Официален вестник покани за подаване на оферти представляваха 87,2 % от общия размер на разходите за строителни работи, стоки и услуги (най-високият процент в ЕС)⁴⁹. В проучването на тема корупцията, което Евробарометър проведе през 2013 г. сред представителите на бизнеса, 66 % от латвийските респонденти посочват, че корупцията е широко разпространена в обществените поръчки, управлявани от националните власти (средна стойност за ЕС: 56 %) и 58 % посочват, че тя е широко разпространена в договорите, възлагани на местно ниво (средна стойност за ЕС: 60 %)⁵⁰. По-специално, латвийските респонденти посочват, че широко разпространени в процедурите за възлагане на обществени поръчки са следните практики: спецификации, изготвени „по мярка“ в интерес на определени дружества (73 %); нарушаване на процедурите на договаряне (36 %); конфликти на интереси при оценяването на офертите (53 %); съглашателство при офертиране (56 %); неясни критерии за подбор или оценка (55 %); злоупотреби с основания за неотложност с цел да се обоснове използването на процедури, при които няма конкуренция (45 %); участие на оференти в изготвянето на спецификации (50 %); и промяна на договорните условия, след сключването на договори (50 %). Макар и не непременно пряко свързани с корупция, тези показатели илюстрират рисковите фактори, които увеличават уязвимостта по отношение на корупцията в процедурите по възлагане на обществени поръчки. При оценката на Европейската комисия, изготвена в рамките на европейския семестър, беше констатирана също така недостатъчна конкуренция при обществените поръчки, възлагани за работи по поддръжката и строителството на пътища и мостове⁵¹.

Възлагането на обществени поръчки в строителния сектор е изложено на специфични предизвикателства. След разследване, проведено от KNAB, ръководители от общинския и частния сектор бяха осъдени за подкупна дейност във връзка със строителни проекти. Бюрото за надзор върху възлагането на обществени поръчки отбеляза случаи, в които възлагащите учреждения не са предоставили документацията на оферентите, изискванията спрямо оферентите и подизпълнителите са липсвали или са били неясни, както и са били предявени непропорционални изисквания за квалификацията на оферентите⁵². Такива нарушения може да не са непременно свързани с корупция, но те показват наличието на

46 Likumprojekts otrajam lasījumiem Grozījumi likumā 'Par tiesu varu' (Nr.223/Lp11) <http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/036A899E3C47A43EC2257AEF004FAEB8?OpenDocument>.

47 http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round4/GrecoEval4%282012%293_Latvia_EN.pdf.

48 Grozījumi likumā 'Par tiesu varu'. <http://likumi.lv/doc.php?id=258013>.

49 http://ec.europa.eu/internal_market/publicprocurement/docs/modernising_rules/public-procurement-indicators-2011_en.pdf.

50 Експресно проучване на Евробарометър, брой № 374 от 2013 г.

51 http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/nd/swd2012_latvia_en.pdf, p. 20.

52 Iepirkumu uzraudzības birojs (2012) *Pārskats par Iepirkumu uzraudzības biroja darbu 2011.gadā (Vadības ziņojums)*, pp. 2, 3. <http://www.iub.gov.lv/files/upload/VadibasZinojums2011gadu.pdf>.

риск от корупция. Допълнителни рискове произтичат от децентрализираното възлагане на обществени поръчки за редица стандартизирани стоки и услуги (например услугите по интернет), въпреки наличието на централизирана система за електронни обществени поръчки.

В момента са в сила изменения на Кодекса за административните нарушения, с които се въвеждат административни санкции за нарушения на процедурите във връзка с възлагането на обществени поръчки, публично-частните партньорства и концесиите⁵³. Това ще даде възможност за санкциониране на длъжностни лица за нарушения в областта на обществените поръчки, които не са равнозначни на престъпления. Правителството е в процес на изготвяне на предложения за подобряване на системата за обществените поръчки. Измененията, направени в Закона за обществените поръчки през юни 2013 г., въвеждат задължение за органите на местната власт да използват централизирано възлагане на обществени поръчки, по-строги последици за доставчиците, които не изпълняват задълженията си по договори за обществени поръчки, и изискване за публикуване на малките обществени поръчки в интернет⁵⁴. През юли 2013 г. правителството измени правилата относно централизираните електронни обществени поръчки, като разшири кръга на купувачи, имащи правото да се регистрират в системата⁵⁵. Вzeti заедно, тези промени бележат постепенно приближаване към по-широкото използване на централизирано възлагане на обществени поръчки. Правителството прие също така нови правила за процедурите за възлагане на обществени поръчки, изпълнявани от частни дружества или сдружения, които получават финансиране от ЕС или от друг публичен източник⁵⁶. Новите правила акцентират върху прозрачността и предотвратяването на конфликти на интереси⁵⁷.

Законът за строителството, приет през юли 2013 г., въведе нов регистър за строителните предприемачи, както и изискването спрямо дружествата да се сдобиват със специални класификационни документи, за да имат правото да участват в процедури за възлагане на обществени поръчки. Отделните учреждения, упълномощени да извършват закупуването, вече не са задължени да оценяват дружествата⁵⁸.

Отчетност и почтеност на лицата, заемащи изборна длъжност

Подходящите стандарти за гарантиране на отчетността и почтеността на лицата, заемащи изборна длъжност, служат като пример за останалите и представляват важен елемент от предотвратяването на корупцията по високите етажи. Бяха изказани опасения относно почтеността на някои депутати. Например има твърдения, че депутати са наемали роднините един на друг с цел да заобиколят забраната за наемане на собствените роднини⁵⁹. През май 2011 г. президентът предприе разпускането на Парламента, цитирайки редица подобни случаи в допълнение към отказа на Парламента да свали имунитета на депутат, разследван от KNAB, с което беше възпрепятствано претърсването на кабинета

53 Likumprojekts Grozījumi Latvijās Administratīvo pārkāpumu kodeksā. <http://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs11.nsf/0/04FE04808DD722B9C2257A87003B67A2?OpenDocument>.

54 Grozījumi Publisko iepirkumu likumā. Приети на 20.06.2013 г. <http://likumi.lv/doc.php?id=258040>.

55 Grozījumi Ministru kabineta 2010.gada 28.decembra noteikumos Nr.1241 'Centralizēto elektronisko iepirkumu noteikumi'. Приети на 30.07.2013 г. <http://likumi.lv/doc.php?id=258671>.

56 04.06.2013 г. MK noteikumi Nr.299 'Noteikumi par iepirkuma procedūru un tās piemērošanas kārtību pasūtītāja finansētiem projektiem'. <http://likumi.lv/doc.php?id=257257>.

57 Lapiņš, A. (2013) Jauna kārtība patērētāju finansētiem iepirkumiem. *Iepirkumi*, 2 юли. <http://zurnalsiepirkumi.lv/jauna-kartiba-pasutitaju-finansetiem-iepirkumiem/>.

58 Ekonomikas Ministrija (2013 г.) D.Pavļuts: Jaunais Būvniecības likums dos pozitīvu stimulu visai ekonomikai. <http://www.em.gov.lv/em/2nd/?id=33374&cat=621>.

59 Четвърти кръг на оценка на GRECO (2012 г.) Доклад за оценка на Латвия. Страсбург: стр. 13–14. [http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round4/GrecoEval4\(2012\)3_Latvia_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round4/GrecoEval4(2012)3_Latvia_EN.pdf).

му. Президентът изрази също така загриженост относно политическото въздействие на олигарсите⁶⁰. Разпускането беше потвърдено с референдум през юли 2011 г., което доведе до предсрочни избори през септември 2011 г. В новия Парламент се отделя по-голямо внимание на антикорупционните въпроси.

През 2012 г. Парламентът измени правилника за своята дейност, като въведе открито гласуване относно назначаването на съдиите, главния прокурор, директора на KNAB и други. Това е подобрение в сравнение с предходното тайно гласуване, довело до издаването на противоречиви решения за назначения и уволнения, свързани с политиката в областта на борбата с корупцията. Като продължение на тази тенденция през септември 2013 г. Парламентът измени Конституцията, въвеждайки открито гласуване относно назначаването на съдиите на Конституционния съд⁶¹. Той прие също така изменения за изясняване на статута на съдиите и прокурорите от Конституционния съд, които са били временно отстранени от длъжност заради наказателно преследване или дисциплинарно производство⁶².

Освен разпоредбите на Закона за предотвратяване на конфликт на интереси⁶³, депутатите трябва да съблюдават и тези на Парламентарния етичен кодекс.⁶⁴ Кодексът съдържа разпоредби срещу действителните и явните конфликти на интереси, опитите за упражняване на незаконно влияние върху решенията на държавните и общинските власти, и използването на поверителна информация за лични цели. Комитетът по мандатите, въпросите на етиката и подаваните сигнали наблюдава прилагането на кодекса и може да издава устни или писмени предупреждения⁶⁵. Тъй като кодексът беше приет през 2006 г., все още няма голям ефект от прилагането му и само няколко депутати са санкционирани за нарушения, свързани с корупция. GRECO отдава този ограничен ефект на абстрактния и остарял характер на кодекса и липсата на проактивен подход от страна на комитета, който предприема действия само при подадена жалба от страна на депутат⁶⁶. GRECO препоръча Етичният кодекс да бъде изменен и допълнен с практически възможности за обсъждане и разрешаване на въпроси относно етиката чрез поверителни консултации, както и чрез наставничество и обучение в рамките на институцията⁶⁷. GRECO препоръчва също така система, изискваща *ad hoc* устни декларации в началото на парламентарните разисквания, които впоследствие да могат да бъдат отразени в публичен протокол, за да се гарантира, че потенциалните конфликти на интереси, които биха могли да възникнат, ще бъдат надлежно отбелязани и докладвани. Повечето от решенията на комитета не съдържат подробно изложение на мотивите и поради това слабо допринасят за разбирането от страна на депутатите и на широката общественост за това как принципите на етично поведение се прилагат на практика⁶⁸.

60 Обръщение на президента Valdis Zatlers до латвийския народ, 28 май 2011, http://www.president.lv/pk/content/?cat_id=605&art_id=17537.

61 Grozījums Latvijas Republikas Satversmē. <http://likumi.lv/doc.php?id=260656>.

62 Grozījumi Satversmes tiesas likumā. <http://likumi.lv/doc.php?id=259938> Grozījumi Prokuratūras likumā. <http://likumi.lv/doc.php?id=259941>.

63 Likums par valsts novēršanu interešu konflikta amatpersonu darbībā (Закон за предотвратяване на конфликт на интереси в дейностите на лицата, заемащи публична длъжност). <http://www.hkumi.lv/doc.php?id=61913>.

64 Saeimas kārtības rullis (Правилник за дейността на Saeima – литовският парламент). Приет на 28.07.1994 г., последно изменен на 19.01.2012 г. Раздел 179, приложение. <http://www.likumi.lv/doc.php?id=57517>.

65 Saeimas kārtības rullis (Правилник за дейността на Saeima – литовският парламент). Приет на 28.07.1994 г., последно изменен на 19.01.2012 г. Раздел 179, параграф 1, точка 3 и параграф 7. <http://www.likumi.lv/doc.php?id=57517>.

66 [http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round4/GrecoEval4\(2012\)3_Latvia_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round4/GrecoEval4(2012)3_Latvia_EN.pdf).

67 [http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round4/GrecoEval4\(2012\)3_Latvia_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round4/GrecoEval4(2012)3_Latvia_EN.pdf).

68 Mandātu, ētikas un iesniegumu komisija (2010–2013 г.) Par Saeimas deputātu ētikas kodeksa pārkāpumiem Saeima. <http://mandati.saeima.lv/lemuma-projekti/par-saeimas-deputtu-tikas-kodeksa-prkapiem>.

Депутатите са освободени от действието на редица разпоредби относно предотвратяването на корупция, съдържащи се в Закона за конфликт на интереси, включително и относно процедурите за докладване на конфликти на интереси. Допуска се да се докладва на KNAB по отношение на други членове на Парламента, но не и по отношение на самия себе си. GRECO отбеляза, че доверието в благоразумието на отделните депутати да решават сами тези въпроси изпраща погрешен сигнал към обществеността. Освен това GRECO насърчи KNAB да продължи своите усилия за информиране на депутатите относно курса на действие, който трябва да предприемат, в случай че възникне конфликт на интереси, но отбеляза, че от Парламента зависи да поеме повече лична отговорност в тази област. Позиционна система за регулиране на парламентарната етика би спомогнала за изграждането на общественото доверие⁶⁹.

Разпоредбите относно имунитета на депутатите не са преразглеждани от въвеждането им. GRECO препоръча да се премахне административният имунитет, тъй като той вече не изпълнява първоначалното си предназначение и създава впечатлението, че депутатите стоят над закона⁷⁰. Въпреки това неотдавнашните опити за премахване на административния имунитет не получиха необходимото мнозинство от 2/3, за да бъде изменена Конституцията.

Въпросите за ефективната отчетност на лицата на изборна длъжност и възпиращото въздействие на съответните санкции изискват навременно решение. По нашумяло дело, заведено срещу влиятелна политическа партия за преразход на средства по време на изборната кампания през 2006 г., беше издадена окончателна присъда през 2011 г., след като се бяха състояли други два кръга политически избори и след като същата партия вече беше спряла да съществува. Забавянето направи невъзможно да бъде изпълнено решението на Съда, който наложи на партията глоба за преразход и за приемане на незаконни дарения.

Държавни дружества

Създава се впечатление, че направените кадрови размястения в надзорните и ръководните постове са в отражение на промените в управляващата коалиция и водят до риск от конфликт на интереси и корупция. Допълнителното увеличаване на публичната отчетност в държавните дружества би спомогнало за преодоляването на това усещане⁷¹. Като стъпка в посока на подобрение, през 2012 г. и 2013 г. Агенцията за приватизация организира подбор на членовете на надзорните съвети в четири големи дружества с държавен дял на базата на личностните и професионалните качества на кандидатите⁷². Членовете на управителните съвети на държавните дружества се подчиняват на същите правила за несъвместимост на длъжности и деклариране на имуществено състояние, които са приложими за лицата, заемащи публична длъжност⁷³. От държавните дружества се изисква да оповестяват критериите за определяне на възнаграждението на своите длъжностни лица и служители⁷⁴. Законът също така предоставя публичен достъп до информацията относно даренията,

69 [http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round4/GrecoEval4\(2012\)3_Latvia_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round4/GrecoEval4(2012)3_Latvia_EN.pdf).

70 http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round4/GrecoEval4%282012%293_Latvia_EN.pdf.

71 Kalniņš, V. and Litvins, G. (2011) Augošanas vērtības meklējumos. Valsts un pašvaldību kapitālsabiedrības: ticībspolitikas un prakses izvērtējums Sabiedriskās politikas centrs Providus, ctp. 54–64.

72 Spridzāns, A (2013) *Padomes locekļu atlases prakse 2012/2013* VAS 'Privatizācijas aģentūra'. <http://delna.lv/business-integrity-conference/conference-materials/>.

73 Както е определено в Закона за предотвратяване на конфликт на интереси.

74 Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likums (Закон за възнагражденията на длъжностните лица и служителите на институциите на държавната и на местната власт). Раздел 2.

предоставяни от държавните дружества⁷⁵. Макар че Държавната сметна палата има правомощието да извършва одит на държавните предприятия, следва да се отбележи, че вътрешните одитори нямат на свое разположение независими членове на управителния съвет или независим комитет за одит, на който да докладват⁷⁶. Освен това контролираните от държавата дружества – майки купуват услуги от дъщерни дружества при условия, които не са напълно прозрачни. Правителството планира да създаде частично централизирана агенция по собствеността, която ще докладва на министър-председателя⁷⁷. Проектоизмененията, представени на Парламента през май 2013 г., имат за цел да подобрят управлението на държавните дружества, да осигурят по-професионално назначаване на ръководните кадри и да ограничат възможностите за политизиране на дружествата⁷⁸. Тези планове, все още в процес на разглеждане, включват и възстановяването на надзорните съвети в по-големите дружества, премахнати през 2009 г. за всички дружества, изцяло собственост на държавата.

3. БЪДЕЩИ СЪПКИ

Латвия отбеляза напредък в превенцията и борбата с корупцията чрез въвеждането на онлайн база данни с възможности за търсене на информация за политически дарения и чрез извършването на редица разследвания от KNAB. Освен това законите за борба с корупцията постепенно се развиват и подобряват, въпреки че практическото им изпълнение продължава да бъде неравномерно. По-нататъшните усилия могат да спомогнат за справяне с риска от корупция при възлагането на обществени поръчки, за подобряване на отчетността на лицата на изборна длъжност и за повишаване на прозрачността на държавните дружества.

Следните въпроси се нуждаят от допълнително внимание:

- Да се запазят постиженията на **KNAB** чрез засилване на неговата независимост и защитата му от евентуално политическо вмешателство, по-специално в надзорните и бюджетните процедури.
- Да се насърчава по-голяма конкуренция за **договорите за обществени поръчки** и по-широко използване на централизираните електронни обществени поръчки. Да се повишат допълнително усилията на KNAB за разкриване на корупция в сферата на обществените поръчки. Да се подобри прозрачността на **държавните дружества** и да се определят критерии за професионален подбор на кандидати за надзорните и ръководните длъжности.
- Да се укрепи **способността на съдебната система да разглежда дела за корупция** по независим начин, като се засили ролята на самоуправляващите се съдебни органи във връзка с назначенията и кариерното развитие, като се вземат допълнителни мерки за прилагането на принципа за справедлив съдебен процес при образуването на дисциплинарни производства, както и като се ограничат правомощията на Парламента за одобряване на назначенията в съдебната власт.

75 Likums „Par Valsts un pašvaldību Finanšu un līdzekļu Eagle rays izšķērdēšanas novēršanu“ (Закон за предотвратяване на разхищението на финансови средства и собственост на държавните и на местните власти). Раздел 14. <http://www.likumi.lv/doc.php?id=36190>

76 Балтийски институт за корпоративно управление (2012 г.) „Управление на държавните предприятия в балтийските държави“, стр. 49. <http://corporategovernance.lt/uploads/docs/Governance%20of%20State-owned%20Enterprises%20in%20the%20Baltic%20States.pdf>

77 Ministru kabinets (2012) Valsts kapitāla daļu pārvaldības koncepcija. <http://polsis.mk.gov.lv/view.do?id=3990>

78 Ministru kabinets (2013) Sēdes protokols Nr. 32, 28. maijs. <http://www.mk.gov.lv/lv/mk/mksedes/saraksts/protokols/?protokols=2013-05-28>

- Да се преразгледа и прилага по-строго **Парламентарният етичен кодекс**, като се предоставя практическо наставничество относно конфликти на интереси, въведе се изискването за *ad hoc* устни декларации в началото на парламентарните разисквания и се отнеме административният имунитет на депутатите.